

Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ, ՆՈՐԱԼՈՒՐՔ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՅԻՑ

Տարւոյս առաջին շաբաթներուն մէջ այնպիսի նշանաւոր բան մը չպատահեցաւ որ կարելի լինի անտի գուշակել թէ ինչ վերջ կրնան ունենալ այժմու երեք չորս գլխաւոր խնդիրները, այսինքն Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Ճաճկաստանի եւ Ամերիկայի գործերը։ Իտալիան ու Աւստրիան այնպիսի վիճակի մէջ են որ բնական չէ, եւ ամէն օր՝ ամէն վայրկեան կրնայ բոլոր եւրոպան մեծ անհանգստութեան մէջ ձգել։ Արդեօք գարնան այս խնդիրները պիտի լուծուին թէ չէ, կրնէ ամէն մարդ, եւ ինչ հետեւանքներ պիտի ունենան՝ ամենեւին յայտնի չէ։

Ա. Իտալիոյ մէջ եղած յեղափոխութենէն մեծամեծ ազդեցութիւններ կսպասուին Իտալացոց ազգին համար։ Անգղիոյ հռչակաւոր ճարտասան ու քաղաքագէտ ոստիկանը Լորտ Փալմերսթոն՝ յունուարի 8-ին Սալթհամիթընի մէջ ատենախօսութիւն մի ընելով, շատ նշանաւոր եւ ճշմարիտ գովասանքներ տուեր է Իտալիոյ երկրին ու բնակիչներուն, եւ քիչ ժամանակէն աշխարհիս առաջին սահմանադրական միապետութիւններէն մէկը պիտի լինի անշուշտ ըսելով գուշակութիւններ ըրեր է։

Սակայն այս եւս ճշմարիտ է որ առ ժամս Իտալիոյ ազգային գործը չկրնար յաջողութիւն գտնել՝ առանց մեծամեծ դժուարութեանց յաղթելու, առանց զանազան փորձանքներէ անցնելու, եւ առանց ազատ մնալու այն գիպուածներէն յորս խիստ շատ անգամ ամէն բան ոչ այնչափ մարդուս կամքէն կկախուի՝ որչափ գործողութեանց ուժէն ու ընթացքէն։

Թողումք վենետիոյ եւ Հռովմայ դժուարաւոյժ խնդիրները, Իտալիոյ այն հաղարաւոր տարիներէ իվեր կտոր կտոր բաժնուած մասերը դեռ չկրցան միանալ ու մէկ ամբողջ մարմին մը կազմել, թէպէտ եւ բոլոր ազգին ալ ընդհանրապէս խելքը միտքը Իտալիոյ միութեանը ետեւէ է։

Կայէթայի ամբողջին անօգուտ գիմակալութիւնը ոչ սակաւ արգելք է Իտալիոյ գործող շուտով կարգի գրուելուն. փիւմնիթի տէրութիւնն ալ այն պաշարումը վերջացնելէն առաջ չկրնար ազատօրէն ձեռք զարնել այն-

պիսի կարգադրութեան։ Անօգուտ անուանեցինք Կայէթայի գիմակալութիւնը, վասն զի անտի ամենեւին շահ մը չկայ Նափոլիի թագաւորին, եւ միայն մեծամեծ վնասներ կան խեղճ Իտալիոյ, որոյ ոյժը զուր տեղը կը պակսի եւ որդւոցը արիւնը վայրապար կը թափի, եւ խռովութիւնը չգաղթի այլ եւ այլ գաւառներու մէջ՝ ուր որ Ֆրանչիոկոսի ստակներն ու լրտեսները անդադար կը գրգռեն ժողովուրդները։

Մինչեւ ցայժմ Կայէթային պաշտպանութիւն ընողը աւելի Գաղղիացոց նաւատորմիւն էր՝ քան թէ Նափոլիի թագաւորն ու զօրքերը. բայց յունուարի 7-ին (19) Գաղղիացոց ծովակալը Պարպիէ տը Թինան հեռացաւ անտի իւր նաւերովը, եւ տեղը բռնեցին Սարտենիացոց նաւերը. կերելի թէ Գաղղիոյ տէրութեան այս որոշմունքը՝ Անգղիոյ վրայ տալովն եղած է։ Կրսեն թէ թագաւորը միտքը դրեր է որ մինչեւ վերջի շունը պատերազմէն ետ չկենայ. բայց երբոր ծովէն ու ցամաքէն զարնուի ամբողջ, անտարակոյս քանի մը օրէն աւելի չկրնար հոն մնալ, ինքը կըբաշուի, ամբողջ ալ կուտայ։ Բայց Կայէթային առնուելովը խաղաղութիւն կլինի թէ ոչ, շատ տարակուսական է։

Քալուր կոմսը ամէն հնարք կբանեցնէ որ Կարիպալտիին հետ հաշտուի. ետքի ժամանակները այս մտքով Քալիքէրա կղզին զնաց Թուռ անունով Մաճառ զօրավարը՝ որ Կարիպալտիին մեծ բարեկամն է. կրսեն թէ նորա ջանքը այն պիտի լինի որ խօսք հասկըցնէ Կարիպալտիին, ու Վենետիոյ եւ Հռովմի խընդիրները ուրիշ ատենի թողցուին, այոինքն առաջ Իտալիոյ գործերը կարգի գրուին ու յետոյ մտածուի այն երկու արշաւանքներուն վրայ։ Շատին յոյսը այն է թէ Թուռ զօրավարին խրատները անօգուտ պիտի չլինին, եւ մեր ընդունած վերջին լրագիրները կը ծանուցանեն թէ Կարիպալտին պատրաստ է Քալուր կոմսին քաղաքականութեանը ճամբան բռնելու։

Միւս քաղաքական խնդիրներուն վերայ յաջորդ թերթին մէջ կխօսիմք։